

BİR RİSALEDE HALK HEKİMLİĞİ VE HALK İNANÇLARINA DAİR UNSURLAR

Elements of Folk Medicine and Folk Beliefs in a Booklet

Aybüke KARABACAK*

Canem ÇATAN*

ÖZ

İnsan zihni, düzen arayışı içerisinde. Bu arayışın temellerinde kaos ortamını kozmosa dönüştürme, hayatını düzene sokma, geleceğini koruma altına alma çabası bulunmaktadır. Bilinmeyi bilme ve doğaya hükmetme amacıyla insanlar, çeşitli ritüellere başvurmuş ve bu ritüelleri deneyimleyerek nesilden nesile aktarmıştır. Ritüellerin temelinde mitolojik unsurlar bulunmaktadır. Özellikle sayı temelli ritüellerde duanın kaç kere okunması gerektiği, ritüel esnasında kullanılan nesnelere ve hayvanlar, mitolojik unsurlara örnek gösterilebilir. Mitolojik kökenlere dayanan ritüellerin amacı kötü ruhları kovmak böylece insanın içerisinde bulunduğu talihsizlik, hastalık gibi kaosa neden olan durumları kozmosa dönüştürmektir. Kültürel bellek içerisinde aktarılan deneyimlenmiş bilgi ve bu bilgi etrafında ortaya çıkan ritüeller, sözlü kültürden nesilden nesile aktarıldıktan sonra yazıya geçirilmiştir. Yazma eserler sözlü kültürden yazılı kültüre geçişinin ürünleridir. Çalışma kapsamında incelenecek olan risale, yazıldığı dönemin halk inançları ve halk hekimliği hakkında bilgiler vermektedir. Risalenin dil özellikleri dikkate alındığında, 15-16. yüzyıl başlarında kaleme alındığı söylenebilir. Risalenin içerisinde halk hekimliği ve halk inançları bağlamında insan hayatını düzenleyecek ritüeller, Arapça dualar ve hadisler yer almaktadır. Çalışmada, duaların anlamlarından ziyade, dualar etrafında meydana gelen ritüeller incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: halk inançları, halk hekimliği, ritüel, büyü, risale.

ABSTRACT

The human mind is in search of order. At the foundation of this search is the effort to transform the chaotic environment into a cosmos, to put his life in order, and to protect his future. In order to know the unknown and dominate nature, people have resorted to various rituals, experienced these rituals, and passed them down from

* Doktora Öğrencisi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir/Türkiye. E-posta: aybuke_7512@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-6234-8366.

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Sinop Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sinop/Türkiye. E-posta: canemctn@gmail.com. ORCID: 0000-0002-6132-3191.

generation to generation. Rituals are based on mythological elements. Especially in number-based rituals, the number of times the prayer should be recited and the objects and animals used during the ritual can be given as examples of mythological elements. The purpose of rituals based on mythological origins is to expel evil spirits, thus transforming the chaos-causing situations in which human beings exist into the cosmos. The experienced knowledge transmitted in cultural memory and the rituals that emerged around this knowledge were transferred from oral culture from generation to generation and then written down. Manuscripts are the products of the transition from oral culture to written culture. The booklet within the scope of the study provides information about folk beliefs and folk medicine of the period in which it was written. Considering the language features of the booklet, it may have been written in the 15th or early 16th century. The booklet contains rituals and Arabic prayers to regulate human life in the context of folk medicine and folk beliefs. In this study, the rituals around the prayers will be analyzed rather than the meanings of the prayers.

Keywords: folk beliefs, folk medicine, ritual, magic, booklet.

Giriş

Eser, Canem Çatan şahsî kitaplığında, 11x7,5 ebadında, harekeli nesihle kaleme alınmış 28 varaktan müteşekkil bir risaledir. Metin, iç kapaktan başlamaktadır. Sayfalar arasında kopukluk yoktur. Her varağın “b” yüzünün sol alt kısmında görülen rakabeler¹ eksik sayfa olmadığının ispatıdır. Varak numaraları tarafımızdan eklenmiştir. Yazmanın sırtı dikişli, ilk ve son yaprak kenarlarında bazı kelimeleri okumaya engel teşkil edecek derecede aşınmalar mevcuttur. Muhtelif sayfaların bazı kısımlarında rutubet lekeleri, kurt yenikleri ve mürekkep akması görülmektedir. Eserin, Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşıdığı görülmektedir. Buna istinaden en geç 16. asrın başlarında kaleme alındığı söylenebilir. Birkaç kelimedede yuvarlak ve düz vokal kararsızlığı görülmektedir, “kurtıla-kurtula, kendiye-kendüye” örneğinde olduğu gibi. Bu durumların, müellif veya müstensih dalgınlığından, yanlış bilgisinden ya da bilgisizliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Yazmanın herhangi bir yerinde kayıt bulunmadığı için eserin, müellif ya da müstensih hattı olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Bazı işlemler, kelimelerin üstünün çizilerek metinden çıkarıldığının belirtilmesi, müellif hattına işaret etse de yeterli bir ölçüt olmadığından kesin karar kılmak mümkün değildir.

¹ Yazma eserlerin, müellif/müstensih tarafından, her varağının a yüzündeki ilk kelimesi ya da ilk kelimesinin ihtiva ettiği birkaç harfin, bir önceki sayfanın, yani her varağın b yüzünün sol alt kısmına yazılan kılavuz kelimelerdir.

Eserin muhtevası dua ve duaların faziletlerine yöneliktir. Yazmada ilki iç kapakta olmakla beraber muhtelif sayfalarda Arapça olarak kaleme alınmış toplam beş dua vardır. Bu dualardan sonra müellif bu duaların önemini, okunduğu veya yazıldığı takdirde neler olacağını, nasıl istifade edileceğini anlatır. Çeşitli ritüeller eşliğinde duaların okunarak ya da yazılarak erkek çocuk doğuramayan kadınların erkek çocuğa sahip olabileceği, birbirleri ile dargın olan kardeşlerin dargınlığının son bulacağı, muhtelif hayvanların ve insanların rahatsızlıklarının son bulacağı, evlenemeyen kadınların kısmetinin açılacağı, savaşa giden birisinin zarar görmeyeceği gibi muhtelif iddialar risalede mevcuttur. Bütün bunlarla beraber İslam inancı çerçevesinde, kişinin risalede yer alan duaları okuduğunda türlü sevaplar kazanacağını belirtildiği eserde, hadislere de tesadüf edilmektedir. Eserin, muhtevasındaki konular göz önüne alındığında, Türk kültürünün bazı yönlerine ışık tuttuğu muhakkaktır. Özellikle inanç ve muhtelif ritüeller bağlamında kaleme alındığı dönemin halk inançları ve halk hekimliğine yönelik bilgiler vermesinden dolayı eser, önem teşkil etmektedir.

Halk Hekimliği

Halk hekimliği bağlamında yapılan sağaltma işlemlerinin kökenleri, eski Türk inanç sisteminde yer alan şaman ritüellerine kadar uzanmaktadır. Hastalıkların tedavi edilmesi için uygulanan sağaltma işlemleri toplumsal belleğin ürünü olarak yıllarca aktarıla gelmiştir. Şamanlar toplumunda hastalıkları iyileştirme, dini ritüelleri yönetme, ruhlarla iletişim içerisinde olma gibi görevleri yerine getirmişlerdir. Zamanla şamanların birçok unsuru bünyesinde bulunduran yapılarının yerini daha özel karakterde kişiler almıştır. Ocak ve ocaklık geleneği de buna örnektir. Halk hekimliği ritüellerini ocaklar gerçekleştirmektedir. Böylece hasta bireyi iyileştirecek olan kutsal bilgi aktarılmakta ve kullanılmaktadır. Ocaklar, özellikle dinsel-büyüsel tedaviye ihtiyaç duyulduğu durumlarda edinilen sağaltma tekniklerini uygularken ritüel tavır takınırlar. Halk hekimliği uygulamaları bir bütün olarak değerlendirildiğinde kriz ritüelleri oldukları söylenebilir (Köse, 2021: 67). Kriz anında uygulanan pratiklerin amacı, içerisinde bulunan kriz anından kurtulmaktır. Bu nedenle büyüsel niteliğe sahip ritüellere, halk hekimliği bağlamında yer verilmektedir. Hastalık tedavisinde kullanılan çeşitli büyüsel uygulamaların temelinde mevcut olan inanca göre, kimi öğeler ve varlıkların ötekilerden farklı bir durumda bulunmaları onların doğaüstü bir “güç” ile donatılmalarından kaynaklanmaktadır. Bu güç somut olmasa da vardır, gizlidir (Kaplan, 2011: 153). Hastalıkların sebebinin doğaüstü güçlere bağlanması, tedavilerin de doğaüstü güçlere ve bu güçlerle etkileşime bağlanması söz konusu-

dur. Bu nedenle halk hekimliği ekseninde incelenen uygulamaların, kutsal ile ilişkisi bulunmaktadır.

Hastalıkların kökenleri, kötü ruhlar ile ilişkilendirilmektedir. Tedavilerde doğaüstü güçlerden yardım isteme ya da kötü ruhları uzaklaştırma amacı, büyüsel niteliklere sahip ritüeller ile gerçekleştirilmektedir. Şifa, halk hekimliğinde hastanın bedeninin yanı sıra ruhunu da tedavi etmeye dayanmaktadır. Bedenin iyileşmesini, ruhun iyileşmesiyle ilişkilendiren anlayış, teşhisten tedaviye uzanan sürecin tamamına da etki etmektedir. Halk hekimliğinin kökenlerini teşkil eden bu bakış açısı, ruh ve beden sağlığı bütünlüğünde görülmektedir (Kaplan, 2011: 151). Risalede de bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Risalede değinilen sağaltma ritüelleri baş, diş, kulak ağrısı ve sarılık, kuduz, akrep-yılan sokmasıdır. Ritüel yöntemleri şu şekildedir: Arapça duanın vücuda okunması, yenmesi, farklı unsurlarla karıştırılıp içilmesi, toprak, yumurta hayvan bağırsağı gibi çeşitli nesnelere okunması.

Baş, Diş, Kulak Ağrısı, Sarılık ve Kısırlık

Günlük hayat içerisinde, yaşam standartlarını düşüren, psikolojik ve fiziksel zarar veren rahatsızlıkların çözümü için çeşitli ritüeller mevcuttur. Hastalıkların sebebinin kötü ruhlara bağlanmasına bağlı olarak, hastalıkların tedavileri kötü ruhları uzaklaştırma iyi ruhların yardımını alma şeklinde gerçekleşmektedir. Her varlığın canlı bir ruha sahip olduğu inancına dayanan animistik doğa görüşüne göre dünya, ruhlar ve onların gizli kuvvetleriyle doludur ve bu kuvvetler tarafından yönetilmektedir. Bahsi geçen bu kuvvetler hayvanlarda, ağaçlarda, denizde ya da rüzgârda gizlenmiş olabilir (Doğan, 2011: 120). Risalede yer alan duayı koyun bağırsağına, toprak ve tuza okuma söz konusudur. Burada dua okunan nesnenin ruhandan yardım istenmektedir. Duayı okuma tekrarları da ritüellerin tekrarlanma, bellekte kalma kaos ortamını kozmosa dönüştürme ile ilişkisi bulunmaktadır. Risalede yer alan ritüeller dua temellidir. Duaların çeşitli nesnelere üzerine okunması irrasyonel ritüeller ortaya çıkmaktadır. “... irrasyonel ritüeller animistik dünya görüşüne dayalı eski yöntemlerin eserlerdeki kalıntıları olarak değerlendirilebilir. Bunların metinlere giriş sebepleri günümüzde de geçerliliğini koruyan, insanların modern tıbbın tedavide çaresiz kaldığı hastalıklarda diğer usullere müracaatı olmalıdır.” (Doğan, 2011: 131).

Aşağıda verilen ritüelde koyun bağırsağı, yedi kez okuma düğümleme, mezar deliğine sokma söz konusudur. Ritüelde bağırsağın yedi kere, düğümlenmesinin yapılan ritüelin başarılı olabilmesi için belli bir sayı kadar tekrarlanması gerektiğinin göstergesidir. Ritüelde okunmuş koyun bağırsağını

düğümleyip mezara gömme sonucunda düşmanda bağlanma meydana gelmektedir. Özellikle mezar deliğinin kullanılması ölüm ve kaos ile ilişkilendirilebilir: [10a]² “bir koyun bağırsağına yedi kez okuya düge ve sinle deligine şoka dilerseñ düşmānuñ erligi bağlana dilerseñ uykusı bağlana ve dahı başı ağrıyan kişı bu du’āyı yazup getürse boğazından...”

Ritüelde, uyku ve erliğı bağlama düşmanı zayıflatma amacıyla kutsalla temas sağlanmaktadır. Yazılan duaların kullanım amaçlarına bağlı olarak, değişim dönüşüme sebep oldukları açık bir şekilde görülmektedir. Ritüellerde kutsaldan yardım isteme ve kutsaldan sakınma söz konusudur. “... ilkel insan kutsal olan şeyin tehlikeli olduğuna inanır; onunla kim ya da ne teması gelirse, ölmese bile, şiddetle sarsan bir tür elektriksel kutsallık yayılır içine. Bundan dolayı, yabancı, özellikle kutsal saydığı şeye dokunmaya hatta onu görmeye karşı isteksizdir” (Frazer, 1992: 58). İnsan zihni kendisine zarar vereceğini düşündüğü kutsal ile iletişimi doğrudan sağlayamamakta, kutsallık atfettiği sözler ve yazılar ile sağlamaktadır. Duanın üzerinde taşınması olumsuz durumdan olumluya geçirme amacı taşımaktadır. Düğümleme işlemi gerçekleştirilirken duanın kullanılması erliğı ve uykuyu bağlama amacı taşımakta ve uygulan kişi üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. “...büyü, yoğunlaştırılmış düşünce ve imgeleme gücüyle ve aynı zamanda etkisini güçlendirmek için kullanılan düğüm, fotoğraf, saç teli gibi çeşitli nesnelere yoluyla tapınma ortamında elde edilen negatif enerjinin hedefe yönlendirilmesiyle kendini gösterebilmektedir” (Yeşilmen, 2019: 347).

[10b] “yukaru ve baş ağrısını diş ağrısı gözle kulağ ağrısı görmeye ve eger bu du’āyı bir toprağa okuya ol toprak cemī³ dürlü derde kefaretdür ve eger ol toprağı tuza katup kışır kalan deveye [11a] ya şığıra ya yunda ya koyuna ya keçiye yedüre fi’l-ħāl bereketü ola nesneden emīn ola ve eger keçi koyun oğlak kıırılır olsa ya deve köşegin olmasa inek buzağusun olmasa bu du’āyı...”

Risalenin devamında dua ile sağaltma işlemi gerçekleştirilmektedir. Duanın boğazdan yukarıya okunması sonucunda baş diş göz kulak ağrılarını iyileştireceği düşüncesi duanın bedene teması vasıtasıyla kutsal güçten yararlanma ile ilişkilidir. Yukarıda bahsedilen düğümleme eyleminin zıttı

² Köşeli ayraç içindeki numara eserin varak numarasını, harf ise varak yüzünü (sayfa sayısını) göstermektedir. Ayrıca çeviriyazı işlemi uygulanırken İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1946) tarafından hazırlanan *Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu*'na, imla sisteminde ise “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makaledeki (Ünver, 2008) sunulan tekliflere elden geldiğince uyulmaya çalışılmıştır.

olarak, negatiflikten kurtulma, olumsuzdan olumluya geçişi sağlama söz konusudur.

Göçerevli hayat tarzının bir getirisi olarak hayvancılık, Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. İnsanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için hayvanların üremesini sağlamaları gerekmektedir. Risalede hayvanların üremesi ve bereketin artması ile ilgili olarak kısırak, koyun, keçi, oğlak, deve yavrusu, inek buzağısı, siğir gibi hayvanların üzerine dua okunmuş toprağın saçılması söz konusudur. Saçı geleneği içerisinde değerlendirilebilecek olan bu ritüelin iki açıklaması söz konusudur. Birincisi kötü ruhların dua okunmuş toprak ile uzaklaştırılacağı düşüncesidir. İkincisi ise iyi ruhların dua aracılığı ile çağırılmasıdır. Ritüelde duanın toprak üzerine okunması ve hayvanların üzerine saçılması, duanın gücünün hayvanlara geçmesi ile ilişkilidir. İnsan hayatında kutsal bir yeri olan toprak, halk hekimliği uygulamalarında güç kaynağı olarak düşünülmüştür. “Tedavi uygulamalarında toprak tek başına kullanıldığı gibi su, tükürük, tuz, kül, hayvan kanı, un, yoğurt, zeytinyağı gibi şeylerle karıştırılarak da kullanılmıştır” (Tek, 2018: 191). Ritüelde toprak ve tuz kullanımı dikkat çekmektedir. Anadolu Türk halk hekimliğinde, tedavi yöntem ve tekniklerinde kullanılan toprak, sağaltmalarda, yeme, yalama, yutma, su ile karıştırıp içme vb. şekilde görülmektedir (Tek, 2018: 201). Ritüelde toprak ve tuz hayvanların çoğalması ve üremesi ile ilişkilidir. Kısır hayvanların tedavisinde kullanılmaktadır.

Risalede sağaltma işlemi kapsamında değerlendirilebilecek diğer bir ritüel de sarılık ile ilişkilidir. Sarılığın tedavisinde duayı sırça çanağa yazarak kadın sütüyle karıştırıp içme söz konusudur: [8a] “...bu du‘ā berekâtında ve eger bir kişiyi şarılık dutsa bu du‘āyı sırça çanağa yaza ‘avrat südiyle eze içe kırtula allāh ‘ināyetiyle...” Ritüel içerisinde süt kullanımı dikkat çekmektedir. Sütün sağaltma amacıyla kullanılması yeniden doğuş, bolluk, saflık ve bereket ile ilişkilendirilebilir. Sarılık hastasının kötü ruhların etkisinde olduğu varsayıldığında, kötü ruhların uzaklaştırılması dua ve süt karışımı ile sağlanmaktadır.

Akrep, Yılan Sokması ve Kuduz

Türk kültüründe göçerevli zihniyetin yansıması olarak hayvanlar önemli bir yere sahiptir. Hayvanlar, kimi zaman hastalıkların tedavisinde kullanılmakta kimi zaman da hastalık sebebi olarak görülmektedir. Zarar veren hayvanlardan korunmak amacıyla efsunlanma işlemi gerçekleştirilmektedir. Efsun yılan, akrep vb. gibi insanlara zarar teşkil edecek hayvanlara karşı ya da insanları doğaüstü varlıklardan korunmak amacıyla yapılan büyülere

verilen addır. “Kökeni eski geleneklere kadar dayanan efsunla vücudun belirli yerlerine bazı dualar okunarak bağışıklık kazandırmak amaçlanır” (Kartopu ve Ünalın, 2009: 383). Türk inanç sistemi içerisinde yer alan animizm inancına bağlı olarak hayvanların ruhunu ve gücünü kullanma söz konusudur. Halk hekimliği ritüellerinde de hayvanlardan yararlanarak hastalıkları tedavi etme ya da hayvanda sakınma söz konusudur. Hayvanların muhtelif şekillerde (şifa, günlük iş, totem vb.) kullanılmasının yanında geleneksel anlamları kötülüklerden korunmaya, kurtulmaya yöneliktir (Öztürk, 2022: 202). Risalede, akrep ve yılan sokmasına karşı dua okuma ve duayı suya katıp içerek hastalığın etkilerinden korunacağı belirtilmektedir: [3a] “... ve her kim bu du’âyı getürse ol kişiyi [3b] yılan ve ‘akreb sokmaya... ve eger bir kişiyi kuduz dalasa bu du’âyı şuya çala içe kudurmaya...”

Akrep ve yılan sokması, insan hayatı için büyük bir tehlikedir. Bu nedenle korunma amacı ile duayı okumak bir nevi muska ve tılsım görevi görmektedir. Korku ve hayatta kalma içgüdüleri ile dualara başvurulmuştur. Mistik bir güç içerdiğine inanılan dualar, insanların kendilerini zayıf hissettiklerinde veya korktuklarında bir savunma aracı olarak görülmüştür, içerisinde çıkılamayacak durumlarda kültürel bellek aracılığıyla içselleştirilerek aktarılan dua ile kutsalla doğrudan bağlantı kurmak amaçlanmıştır (Hoştaş, 2022: 113). Ritüel, hem duanın okunması, sözlü ifadesi hem de suya atıp suyu içme şeklinde gerçekleşmektedir. Her iki uygulamada da yazılı duanın koruyucu etkisinin, insan vücuduna geçmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Halk İnançları

Türk kültüründe üçlü evren tasarımı bulunmaktadır. Bu tasarımda yukarı, aşağı ve orta bölümler mevcuttur. Evren tasarımı, bilinen görünen dünya ve bilinmeyen görünmeyen ahiret ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Tasarımda maddiden maneviye geçen bir âlem söz konusudur (Bayat, 2007: 29). Tasarıma bağlı olarak, gökyüzü yeryüzü ve yeraltı inanç sistemi içerisinde, iyi kötü gibi ikilik ifade eden kavramlar meydana gelmiştir. Yeraltı kötü ruhların mekânı olarak tasvir edilmiştir. Bu ruhlar yeryüzüne çıkarak insanları etkilemektedir. Etkiyi azaltmak için çeşitli pratikler uygulanmaktadır. Kötü ruhlardan korunmak amacıyla yapılan ritüeller halk inançlarının temelinde yer almaktadır. Halk inançları ile din arasında yakından bir ilişki mevcuttur. Din zamanla inançlarda değişim ve dönüşüme neden olmuştur. Risale içerisinde uygulanan pratiklerin eski Türk inanç sistemi ile yakından ilişkisi dikkat çekmektedir. Zamanla Arapça dua ve hadisler inanç sistemi içerisine dâhil olmuştur. İnsan psikolojisini belli bir düzene sokmaya çalışan

dinî ritüeller, bilinmeyene karşı olan korku hissini asgarî seviyeye indirmeye yardımcı olmaktadır, korku duyulan odağa karşı belli aralıklarla tekrarlanan ritüellerin amacı, menfi hisleri müspet hale dönüştürmek ve korku hissini kendi eylemleriyle teskin etmektir (Abdurrezzak, 2021: 156).

Kutsalla iletişim kurarak kaos ortamını kozmosa çevirme düşüncesi halk inançlarının ve inanç kapsamında uygulanan ritüellerin temelini oluşturmaktadır. Risalede bulunan inanç temelli ritüellerin büyüsel özellikleri mevcuttur. "...büyü herkeste, gizli manevi güçleri, mucizeye beslenen bilinç dışı umutları, insanın gizemli olanaklarına duyulan gizli güveni uyandırıyor gibi görüldüğü için. Bunun kanıtı, büyü, sihir, tılsım, efsunlamak ve büyülemek sözcüklerinin şiirdeki gücüdür, sözcüklerin iç değeri ve yarattıkları heyecansal güçler en uzun burada yaşar ve en belirgin biçimde burada açığa çıkar." (Malinowski, 1990: 59). Risale içerisinde yer alan ve büyüsel özellik gösteren ritüeller duanın cam çanağa yazılıp ezilmesi süt ile karıştırılıp içilmesi, duanın kâğıda yazılması, duanın üzerine okunması, duanın yazıldığı kâğıdın suda çözdürülüp çeşitli nesnelere karıştırılıp içilmesi söz konusudur. Risalede, kismet açma, erkek çocuk doğurma, iki kişi arası anlaşmazlıkları çözme, bereketi artırma, kendine âşik etme amacıyla yapılan ritüeller bulunmaktadır. Bu ritüelleri gerçekleştirirken çeşitli hayvan ve bitkiler kullanılmıştır. Risalede yer alan ve büyü özelliği gösteren ritüellerin temelinde, bireyin hayatında değişim dönüşüm meydana getirme kaosu kozmosa dönüştürme bulunmaktadır.

Kismet Bağlılığı, Evlilik ve Doğum

İnsan hayatında çeşitli değişim ve dönüşüm süreçleri bulunmaktadır. Bu süreçlere geçiş dönemi adı verilmektedir. Doğum, evlilik, ölüm bu süreçlerin temelinde yer almaktadır. Geçiş dönemleri ya da yaşam krizleri etrafında geliştirilen insan ve toplum odaklı inanış ve uygulamalar, toplumların geleneksel dünya görüşleri esasında biçimlenmiştir (Aça ve Yolcu, 2019: 358). Bireyin toplum içerisinde kabul görmesi, neslini devam ettirebilmesi için kendi ailesini kurması, evlenmesi ve çocuk sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle evlenemeyen bireyler için çeşitli ritüeller mevcuttur. Bu ritüeller büyü niteliğindedir. "...büyü ilkel insanı başarı gücüne ilişkin kesin bir inançla donatır; alışılmış araçları yetmediği zaman onu belli bir ruhsal ve faydacı yetenekle de donatır. Böylece insanı, yaşamsal önem taşıyan ödevlerini güvenle yerine getirebilmeye yetenekli kılar, büyü'nün yardımı olmasa düş kırıklığı ve korku yüzünden. Dehşet ve iğrenme yüzünden, karşılıksız sevgi ve çılgınca nefret yüzünden onu demoralize edebilecek koşullarda dengesini ve ruhsal bütünlüğünü korumasını sağlar (Malinowski, 1990: 125). Risalede

yer alan bölümde kismetini kapalı bireylerin Arapça duayı sırça çanağa yazması ve sütle ezmesi daha sonra süt dua karışımıyla yüzünü yıkaması söz konusudur. Duayı kâğıda yazma ve arzulanana kişinin üzerine okuma da söz konusudur. Bu şekilde kismetin açılması için değişim dönüşüm meydana gelecektir: [6b] “görmeye ve dahı büyük kıızı er almasa bu du’âyı sırça çanağa yaza ve ‘avrat südiyle eze kız oğlan yüzini yuya cümle hâlâyık er ‘avrat ana müşteri ola ve eger bir kişiyi sevse ol anı sevmese ol kişi adın [7a] ve kendi adın bir päre kâğıda yaza bu du’âyı yedi kez anuñ üzerine okuya...” Ritüel içerisinde yedi kere okuma ve iki kişinin adının kâğıda yazılması söz konusudur. Yedi sayısının kullanılması ve kâğıda yazma belleğin ve yazının kuvvetinden yararlanma tekrar ile duanın gücünü artırma ile ilişkilidir.

Kismet açmak için kadın sütünün kullanılmasının çeşitli nedenleri olabilir. Sütün renginin ak olması ve kadına ait olması bereket, üreme, çoğalma, yeniden doğuş kavramları ile özdeşleştirilebilir. “...süt ve süttten yapılan yiyecekler, yumurta, yuvarlak beyaz taşlar, keçe veya post/pösteki gibi eşya ve nesnelere, arkaik dünya görüşlerinde hem biçimleri ve yapısındaki maddeler hem de ak/beyaz renkleri ile kültür dünyasını değil, doğayı ve kutsal olanı yansıtmaktadır. Onların bu ortak yönü, ritüellerde kutsallıkla bağlantı kurmakta ve yeniden doğuşa yani sonsuz döngüye işaret etmektedir” (Özpinar, 2023: 593). Kismetini kapalı olan kişinin yeniden doğuşu, kapılığın son bulması ve açılması kozmosa dönüşü süt kullanımıyla, kutsalla ilişki sonucunda gerçekleşmektedir. Dua ve süt karışımı ile yüzü yıkayarak kutsal ile ilişki kurmak amaçlanmakta ve kutsalla temas gerçekleşmektedir. Hayvan sütü yerine bir kadının sütünün kullanılması daha önce gebelik, doğum gibi kaos dönemini atlaman ve anne olarak yeni bir sürece giren kişinin kutsallığından yararlanmak olarak açıklanabilir. [4a] “...ve her kim bu du’âyı kara kedi yüregiyle kurt derisiyle sağ omuzunda getürse her kim anı görürse cān-ı gönülünden āşık [4b] ola...”

Ritüel içerisinde geçen kara kedi yüreği kurt derisi kullanılması sonucunda arzulanma dikkat çekmektedir. Özellikle kara kedi yüreğinin kullanılması renk olarak karanın seçilmesi ve ritüelle kişinin özgür iradesinin engellenmesi dikkat çekmektedir. Kurt derisinin kullanılması da güç kuvvet ile ilişkilendirilebilir. “Kurt motifinin koruma, uğur, bereket ve tedaviye çağırışımı yaptığı bilinmektedir.” (Kalafat, 2006: 174). Kurdun parçaları nazara karşı koruyuculuk özelliği göstermektedir. Risalede yer alan ritüelde, kurt derisi kullanarak arzulanma amaçlanmaktadır.

[3a] “...ve eger ‘avrat bunalsa bu du‘āyı şuya çala içe fi‘l-ḥāl oğlan dünyāya gele...” [8b] “ve dahı ‘avrat oğlan toğuramaz olsa bu du‘āyı misk ve za‘ferān ve gül şu birle eze yedi sabāḥ içe [9a] elbetde oğlan toğura...” “ve dahı erle ‘avrat arasında ya qarındaşıyla qarındaş arasında düzenlik olmasa bu du‘āyı yaza ve şu birle eze ve ol şuyı içe düzenlik ola sevişeler...”

Risale içerisinde insan ilişkilerini düzenleme ve doğacak çocuğun cinsiyetinin belirleme amacıyla yapılan ritüeller de bulunmaktadır. Duayı su, gül suyu, misk ve zaferan ile karıştırıp içme suretiyle erkek çocuğu sahibi olma, karı koca ve kardeşler arası ilişkileri düzeltme amaçlanmaktadır. Güneşin doğuş, batış saati ve sayı tekrarları ritüelin gücü ve geçerliliği için önem arz etmektedir. Uygulamada sabah vaktinin seçilmesi karanlıktan aydınlığa, kaostan kozmosa geçişi simgelemektedir. Ritüelin amacı oğlan çocuk doğurma, eşler ve kardeşler arası anlaşmazlıkları çözümlenektir. Zaman olarak da karanlıktan aydınlığa geçiş ve başlangıç vakti olarak sabah seçilmiştir.

Bağlı Olma

Bağlı olma, bağın çözülmesi gibi ifadelerle risalede sıkça rastlanmaktadır. Bağlı olma durumu kelime anlamıyla bağlı, kapalı, bir şeyle sınırlanmış, verilen izinle sınırlı bulunan, cinsel gücünü yitirmiş, kendisine büyü yapıldığı için cinsel bakımdan iktidarsız olan, büyü, bağlanmış olan anlamlarına gelmektedir (Çağbayır, 2017: 144; Kanar, 2018: 84). Bağlı olmak olumsuzluklar ile ilişkilendirilmektedir. Dilin bağlanması, kismetin bağlanması, gözün bağlanması bu duruma örnektir. İnsan hayatında sağlık, evlilik, bereket, tutsaklık, cinsellik gibi alanlarda bağlanma meydana gelmektedir. Risalede, bağlı olunan durumlara örnekler ve çözüm önerileri bulunmaktadır. Bağın çözülmesi kaos ortamının kozmosa geçişini sağlayacaktır. Çözülme ise dua okunarak gerçekleşmektedir. Bağlı olma durumu büyüsel sebeplere bağlanmaktadır. Dua aracılığıyla bağı çözmek ise karşı büyü olarak açıklanabilir.

[5a] “kişinūḡ üzerine bağılu ola ne kadar uçlu olursa dahı suçun ‘avāna demeyeler dilleri bağlana ve eger bir kişiyi zindāna koysalar ya öldürmege kaşd eyleseler bu du‘āyı kırt derisine sağ omuzunda getürse ol kişiyi hīç kimse görmeye ve ziyān [5b] degirmeye ve eger kāfirde bir kişi dutsak olsa bu du‘āyı kendüde getürse gece gündüz gitsün cemī’-i kāfirlerūḡ gözi bağlana hīç anı görmeyeler tā müslimān iline çıkmayınca ve eger bir kişinūḡ...”

Bağlamak eylemi, risalede hem kaosu kozmosa dönüştürme hem de kozmosu kaosa dönüştürme amacıyla iki şekilde kullanılmıştır. Olumsuz anlamda kaosu temsil etmektedir, başkalarının dilini ve gözünü bağlama şeklindedir. Kara büyü olarak da nitelendirilebilecek olan bağlama eylemi kişinin konuşma ve görme yeteneğini kaybetmesine neden olabilmektedir (Örnek, 1988: 145). Risalede bağlama eylemi her zaman olumsuz bağlamda kullanılmamıştır. Kişinin içerisinde bulunduğu durumdan kurtulması sağlamak amacıyla, düşmanı bağlama gerçekleşmektedir. Kişinin içerisinde bulunduğu durum ve ritüelin kime neden yapıldığına bağlı olarak değişik anlamlar kazandığı görülmektedir.

Cinsel rahatsızlıkların tedavi edilmesine yönelik tıbbî ritüellerin, yetersiz olduğu dönemlerde çeşitli halk hekimliği ritüellerine başvurulmuştur. Bereket ve üreme ile de ilişkili olan cinselliğin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemesi durumunda çeşitli nesnelere dayanarak, duanın gücünü kişinin bünyesine aktarma söz konusudur: [8a] “... zıkrından kaçır ve dağı bir kişi bağlı olsa yedi taze yumurdaya yaza ve ol aş kanda bişirüp günde birisin yeye bağı şaşıla...”

Ritüelde cinsel iktidarsızlığa karşı, yedi yumurtaya dua yazarak ocakta pişirme ve yemenin bağlı olan kişinin açılmasını sağlayacağından bahsedilmektedir. Ritüelde yumurtanın kullanılmış olması bereket ve üremenin sembolü olması ile ilişkilidir. “Türk halk kültüründe çeşitli kompozisyonlarla süslenmiş “yumurta” kültü, bedensel ve ruhsal yönlerin tamamlanması, eksikliklerin giderilmesi, elde olanların kaybedilmemesi, arzuların gerçekleştirilmesi; toprağın, evin ve her tür ürünün bereketinin arttırılması ve şifa temennisiyle kullanılır” (Karakaş, 2021: 47). Sayı tekrarı olarak yedinin verilmesi, risalede yer alan diğer ritüellerde de olduğu gibi tekrar ile istenilen olayın gerçekleşmesini kolaylaştırma amaçlıdır. Duayı yumurtaya yazma işlemi, duanın kutsallığını temas yoluyla yumurtaya aktarmaktadır. Yumurtayı yedi gün boyunca yiyen kişide, değişim dönüşüm meydana getirme amacı bulunmaktadır.

Bereketi Artırma

İnsanların varlığını ve neslini devam ettirebilmesi için tarım ve hayvancılık hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle hayvan ve bitkilerden elde edilen verimin artırılması için çeşitli büyü temelli ritüellere başvurulmaktadır. Bu ritüeller hem bereketi artırmaya yönelik hem de ürünün satışını kolaylaştırmaya yöneliktir. Bereket anlayışı gelecek kaygısıyla da ilişkilidir, insan tabiatında geleceğe yönelik başta biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak, hayatı-

nı güvence altına almak, manevi anlamla güven duygusunu geliştirmek amacıyla Tanrı ile iletişim içerisinde olmak söz konusudur (Koçyiğit, 2012: 149). Elde edilmesi planlanan ürünün bolluğunu artırma amaçlı yapılan bu ritüel ve büyüsel işlemler doğaüstüne yönelik pragmatik armağan bağlamında kurbanın işleyiş mekanizmasıyla kimi zaman örtüşmekte, kimi zaman da büyü yoluyla doğaüstünü kontrol arzusu açığa çıkmaktadır (Yolcu, 2018: 91).

Tarım ürünlerinden verim elde etmek hayvanların sağlıklı olması ve üremesi bereketin sembolü olarak görülmüştür. Risalede yer alan Arapça duanın, çeşitli nesnelere üzerine yazılması ve okunması suretiyle bereketi artırılacağı ifade edilmiştir:

[4b] “ola ve dahı şol kişinüñ kim tavarına kırt ve kendüye ‘avān düşlense yāhud ilden çok işlese hīç berekāt bulmasa bu du‘āyı ol kişi getürsün belālardan emīn ola ve dahı her kim bu du‘āyı getürse cümle halkuñ dili ol [5a] kişinüñ üzerine bağılı ola...” [7a] “...ve dahı nesne şatan kişi bunu getürse bāzāra varsa cümle hālāyık andan alalar ve anuñ başına üşler...” [7b] “ve mışır bezirgānları bu du‘ā olmasa bāzāra varmaz...”

Risalede kazancı artırma bereketli satış yapabilmek, belalardan etlenmeme ve gelir elde etme amacıyla duanın okunması gerektiğine değinilmiştir. Bereketsizliğin berekete dönüştürülmesi, dua okuyan kişiye karşı halkın dilinin bağlanması ve satışın kolaylaşması söz konusudur. Aynı zamanda çok çalışıp yeterince verim elde edememek de risalede yer alan konulardandır. Bereketin ve kazancın artırılması, beslenme, geçinme ile ilişkili olup insanın hayatta kalması, gelecek nesillerini koruma altına alması ile ilişkilidir: [11b] “...bir kişinüñ tālī’ kem olsa tavarına kırt kendüye ‘avān düşlense işbu du‘āyı getürsin emīn ola ve eger bir kişi maḥşūl almasa rızkınıñ [12b] berekātın bulmasa çalışır işlese ya il içinde tālī’ olmasa yazup evinde koyasın emīn ola...”

Kötü talihi terse döndürme, hayvanları kurttan koruma mahsulü artırma maçıyla dua okuma ve yazıp eve koyma risalede geçen ritüeller kapsamındadır. Özellikle hayvanları kurtlardan korumak amacıyla yapılan ritüeller Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. “Kurt Ağız Bağlama uygulaması İslamiyet’ten evvel Türk halklarında vardı ise ki, öyle olduğunu kabul ediyoruz, İslamiyet’le bu inanç bazı ayetleri de kapsadığından yeni dinin gıysilerine de bürünmüştür. Bıçak ağız açıp kapamak düğüm atıp düğüm çözmek halk inançlarımızda büyü yapmak ve büyü bozmak bahislerinin konusudur-

lar” (Kalafat, 2006: 276). Ritüel aracılığıyla hayvanları koruma altına alma amaçlanmaktadır. İnsanın doğaya tahakküm uygulayarak hayatını devam ettirme ve konforunu artırma çabasının sonucunda bu tür ritüeller ortaya çıkmıştır.

Hayvan/ Kişi ve Olaylar Üzerinde Hâkimiyet Kurma

Ritüellerin uygulanma temellerinde, değişim ve dönüşüm meydana getirme amacı bulunmaktadır. Risalede yer alan ritüeller içerisinde, dua aracılığıyla kişinin ruh hâlinde değişim ve dönüşüm meydana getirme örneği mevcuttur: [9b] “ve eger bir kişiye beg veya kâdı hışm eylese döğmege veya aşmağa kaçırırsa ol kişi bu du’âyı getürmesün karşı varsun mecâli kalmaya ‘aşabî sâkin olsa şuçı ‘afv éde bu du’â berekâtında ve her kim bu du’âyı...”

İnsanın kişilerin eylemlerine kendi isteği doğrultusunda yön verme isteği çeşitli pratiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dua okuyarak kişilerin şerrinden kurtulma amaçlanmıştır: [12b] “...degin yazamayalar ve eger bir kişi bu du’âyı kefenine yazdursa yılan ve çiyân yémeye ‘azâb görmeye ve her kim bu du’âya inanmasa kâfir olur ve eger bu du’âyı yazup at [13a] boynına bağlasa at yorulmaya ve uğrı almaya zinhâr bu du’âya and içmeyeler helâk éder ...”

Risalede dikkat çeken bir diğer nokta hayvanları etkileme üzerine okunan dualardır. At, akrep ve yılan, dua aracılığıyla etkilenmeye çalışılan hayvanlardır. Atın yorulmaması ve çalınmaması için dua okunmaktadır. Ritüelde dikkat çeken bir diğer husus da ölümden sonraki hayat ile ilişkili olarak kefenin hayvanlardan korunması ve ölünün azap görmemesidir. Risalede, duanın gücü ile orantılı olarak dua üzerine yemin etmenin kişiyi yok edeceğine değinilmiştir.

Sonuç

İnsan, çevresinde meydana gelen olayları anlama ve anlamlandırma çabası içindedir. İnsanın, doğayı nesnelere ve olayları anlamlandırma çabası kaosu kozmosa dönüştüren, kutsal bilgiyi elde etmesini, elde ettiği bu bilgiyi de nesilden nesile aktarmasını sağlamıştır. Bilginin eyleme dönüşmesiyle birlikte, eylemler de beden aracılığıyla aktarılmaya başlanmıştır. Kültürel bellek içerisinde sözlü olarak aktarılan ve büyü özelliği gösteren birçok ritüel zamanla yazıya geçirilmiş ve din ile ilişkilendirilmiştir. İnsanın doğaya ve olaylara hükmetme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkan ritüellerde kaos ortamını kozmosa çevirme amacı güdülmektedir.

Risalede dikkat çeken ritüeller halk inançları kapsamında hayvan / kişi ve olaylar üzerinde hâkimiyet kurma, bereketi artırma, bağlı olma, kısmet bağlılığı, evlilik ve doğum, başlıkları atında incelenmiştir. İncelemede, insan zihninin neden sonuç ilkesine bağlı olarak, olayları anlamlandırma çabasının bir nihayete ulaşmadığı anlarda, ritüellere başvurduğu tespit edilmiştir. Risalede bulunan ritüellerde çeşitli nesnelere üzerine okuma, ezme, içme, düğümleme, gibi uygulamalar bulunmaktadır. Duanın nesnelere üzerine teması sonucunda duanın kutsallığından yararlanmak amaçlanmaktadır.

Risalede yer alan ritüellerin incelendiği diğer bir başlık da halk hekimliğidir. Halk hekimliği kapsamında alt başlıklar: Akrep, yılan sokması ve kuduz, baş, diş, kulak ağrısı, sarılık ve kısırlıktır. Hastalıkların tedavisinde dua okuma ve sayı tekrarları dikkat çekmektedir. Kutsal ile ilişki kurma hastalıkları tanımlama ve sağaltma amacı taşıyan bu ritüeller çeşitli nesnelere üzerine okuma suretiyle gerçekleştirilmektedir. Halk hekimliği ve halk inançları kapsamında incelenen risalede, kaosu kozmosa dönüştürebilecek kutsal bilginin zihinsel ve bedensel bellek aracılığıyla aktarıldığı görülmüştür. Ritüellerde okunan duanın ve yapılan eylemlerin tekrarı kültürel bellek ile ilişkilendirilebilir. Eylemlerin dualar eşliğinde tekrar edilmesi vasıtasıyla eylem zamanı ile mitik zaman arasında ilişki kurulmaktadır.

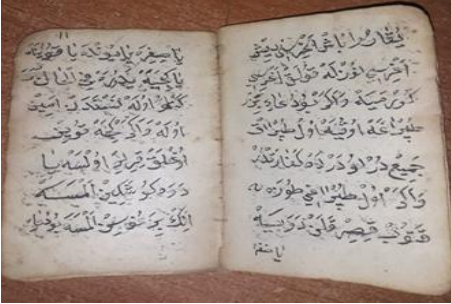
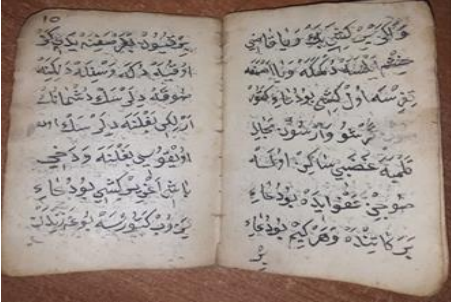
Kaynakça

- Abdurrezzak, Ali Osman (2021). “Halk İnançlarının İşlevleri ve Düşünsel Temelleri”. *Asya Studies*, 5(18): 155-168.
- Aça, Mehmet ve Yolcu, Mehmet Ali (2019). “Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri”. *Halk Bilimi El Kitabı*. Ed. Mustafa Aça. Ankara: Nobel, 345-440.
- Bayat, Fuzuli (2007). *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çağbayır, Yaşar (2017). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Doğan, Şaban (2011). “XIV.-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinde Halk Hekimliği İzleri”. *Millî Folklor*, 89: 120-132.
- Frazer, James George (1992). *Altın Dal II: Dinin ve Folklorun Kökleri*. Çev. Mehmet H. Doğan. İstanbul: Payel Yayınları.
- Hoştaş, Gülay (2022). “İslamiyet Öncesi Türklerde Büyü Algısı”. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 111-131.

- İÜ Edebiyat Fakültesi (1946). *Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kalafat, Yaşar (2006). “Türk Halklarında Kurt Ağızı Bağlama İnancı”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1): 273-280.
- Kanar, Mehmet (2018). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaplan, Melike (2011). “Halk Tıbbının Kökenleri: Teşhisten Tedaviye Din ve Büyü İlişkisi”. *Millî Folklor*, 91: 150-156.
- Karakaş, Rezan (2021). “Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6: 31-51.
- Kartopu, Saffet ve Ünalın, Abdurrahman (2019). “Büyü ve Tabiatüstü Güçlere Başvurma Nedenleri Üzerine Bir Saha Araştırması”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2): 379-399.
- Koçyiğit, Hikmet (2012). “Kur’ân Açısından Bereket Kavramının Değerlendirilmesi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1): 147-170.
- Köse, Serkan (2021). “Ritüel Bellek”. *Motif Akademi*, 33: 57-70.
- Malinowski, Bronislaw (1990). *Büyü Bilim ve Din*. Çev. Saadet Özkal. İstanbul: Kabbacı Yayınevi.
- Örnek, Sedat Veyis (1988). *İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özpinar, Berna (2023). “Türklerde Geçiş Dönemi Ritüellerinde Ak/Beyaz Renk Sembolizmi Üzerine Bir Çalışma”. *Motif Akademi*, 42: 588-607.
- Öztürk, Dilara Can (2022). “Hayvanlarla İlgili İnanışlar ve Toplum Etkileşimi: Anadolu Örneği”. *Kadim Akademi SBD*, 6(2): 201-211.
- Tek, Recep (2018). “Anadolu Türk Halk Hekimliğinde Toprak”. *SEFAD*, 39: 189-204.
- Ünver, İsmail (2008). “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. *Turkish Studies*, 3(6): 1-46.
- Yeşilmen, Halit (2019). “Sosyal Antropolojideki Büyü Olgusuna Sihir Kavramı Çerçevesinde Yeni Bir Yaklaşım”. *Bilimname*, 38: 325-354.
- Yolcu, Mehmet Ali (2018). “Türk Halk Kültüründe Tarımsal Ürünlerin Bolluğunu Amaçlayan Ritüeller ve Büyüsel İşlemler”. *Motif Akademi*, 23: 90-95.

Ek

Ek-1. Risaleden Örnek Görseller

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışmada yer alan risalenin temin edilmesi ve eserin transkripsiyon çalışması 2. yazar tarafından yapılmıştır. Eserin halk hekimliği ve halk inançları bağlamında incelenmesi 1. yazar tarafından yapılmıştır.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.

Author-Contributions Statement: The procurement of the treatise included in the study and the transcription of the work were carried out by the second author. The study was examined in the context of folk medicine and folk beliefs by the first author.